

Стасевська О. А.
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології
ORCID ID: 0000-0003-1415-7984

МІСІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ІСТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Формування історичної культури молодого покоління України залежить від численних факторів: трансформації соціальної структури суспільства, ідейного та морального плюралізму, модернізації системи цінностей, підвищення впливовості засобів масової інформації та всесвітньої мережі тощо, які не сприяють самостійному критичному мисленню людини, особливо стосовно минулого. Водночас включення людини в сучасний культурний простір передбачає вміння інноваційно мислити, що неможливо без наявності певної історичної культури (традиційного мислення). Такі умови ак-

туалізують соціальну місію закладів вищої освіти, їх роль та відповідальність за формування історичної культури.

Фундаментальна розробка концепту «історична культура» здійснена німецькою історичною наукою, зокрема у працях І. Рюзена, який визначав його в аспекті культурно-орієнтаційної функції історичної пам'яті [1]. Теоретичне становлення концепту «історична культура» відбулось у межах досліджень історичної свідомості, а також різних форм інтерпретації минулого. Утім, говорити про поширення концепту «історична культура» у вітчизняній науковій практиці передчасно, хоча певне коло учених у своїх працях звертаються до нього, використовуючи як синонім поняття «історична пам'ять» [2, с. 42].

Концепт «історична культура» відбиває ставлення людини або суспільства до минулого, в тому числі й до того минулого, яке вони визнають своїм власним. Процес формування історичної культури передбачає аналіз історичного досвіду і форм його репрезентації у житті спільноти. Історична культура пов'язана із часом як сутнісною характеристикою людського життя. Вона вибудовує зв'язки окремої людини з народом, до якого вона належить, виступаючи таким чином найважливішим фактором формування національної самосвідомості [3, с. 127]. Історія нації, народу, його культури – не просто фіксація послідовності історичних подій, а своєрідна, наукова, міфологічна або художня їх інтерпретація. Подібних інтерпретацій може бути невизначена кількість, що ускладнює процес культурно-національної ідентифікації.

Зміст концепту «історична культура» пов'язують із еволюцією суджень, думок, уявлень про події минулого [4, с. 5–18]. Історична культура з одного боку, відчуває на собі впливи ментальних стереотипів, соціальних та політичних міфів, а з іншого, сама постає потужним фактором впливу на систему цінностей суспільства, на соціальні норми, мотиви діяльності. Історична культура – своєрідний міст у майбутнє, який поєднує створений професійними істориками образ минулого та свідомість людини, яка сприймає ці образи [5, с. 24].

Оскільки історична культура невід'ємна від історичної науки, вона так само має тенденцію до варіативності та ревізії. Як зауважував М. Я. Данилевський – історієписання це не просто правдиве відтворення подій, але писання про минуле з певною метою. Намагання «пристосувати» історичну культуру українського суспільства відповідно до цілей та інтересів зацікавлених соціальних груп спричинили її невибагливість та калейдоскопічність. Таке становище речей не суперечить визнанню сучасного історієписання як

безумовно ключового компонента націєбудування. Критичне розуміння історичного минулого забезпечує творення національного ціннісного простору.

Виховання історією, тобто формування історичної культури, є визнаним інструментом соціальної розбудови. Набуття знань (раціональних та моральних) через прилучення до минулого сприяє розумінню значення і місця історії в сьогоденні, створює зрозумілий образ епохи, допомагає осягнути спадкоємність. Отже, викладання в закладах вищої освіти історії країни, історії культури народу – найгостріше із постійно обговорюваних питань серед вчених-гуманітаріїв та представників громадськості. Тому вбачається необхідним переосмислити роль історичних дисциплін, а саме – скоректувати цілі та завдання їх викладання відповідно до компетентнісного підходу; визначати міждисциплінарні зв'язки із урахуванням профілю закладу освіти; враховувати особливості аудиторії на основі виявлення базового рівня знань з історії та напрямів їх вдосконалення.

Вітчизняні освітянські традиції завжди були націлені на вибудовування особистості. Світова гуманітаристика наголошує, що відновлення духовного начала в людині постсучасності – найголовніша проблема XXI ст. Водночас, новації в сучасній освіті акцентують необхідність формування компетентнісно-орієнтованої людини на основі виключно спеціалізованих знань. Такий підхід загрожує втратою людиною історичної традиції, позбавленням історичної відповідальності та вміння вибудовувати історичну перспективу. Освітні реформи мають проходити в нашій країні таким чином, щоб, впроваджуючи запозичені кращі ліберальні та демократичні традиції, не втрачати ціннісну забарвленість освіти як духовного інтелектуального інституту, де цінності зберігалися б і відтворювались [6, с. 55–60].

Формування історичної культури в закладах вищої освіти через викладання історичних, культурологічних, соціально-політичних дисциплін безперечно є безцінним джерелом ідентичності, що створює єдине «обличчя» держави, народу, є запорукою формування у молодого покоління почуття національної гордості, національної гідності, толерантного ставлення до представників інших спільнот, розуміння вертикальних та горизонтальних культурних зв'язків. Водночас це має стати перешкодою маргіналізації суспільства в умовах загроз культурної глобалізації та мультикультуралізму.

Актуальна проблема сучасного українського суспільства – необхідність осмислення національної ідеї. Її вирішення можливе не тільки й не стільки політичними методами та засобами, а шляхом формування історичної культури, і передусім, молодого покоління українців. Адже ніщо так не

об'єднує націю, як спільність інтересів, спільність історії, культурної традиції. Водночас дуже важливим питанням є вивільнення історичної культури від політичних маніпуляцій, соціально заангажованих міфотворчих процесів.

Таким чином, історична культура визначається як системоутворююча основа націєбудування, національно-культурної та громадянської ідентифікації особистості. Освітній простір вищого навчального закладу є найбільш сприятливим середовищем для реалізації формування історичної культури молодого покоління, значущість якої детермінована, з одного боку, умовами культурної глобалізації, викликами інформаційного суспільства, з іншого, інтересами розвитку країни, її національної безпеки, ефективності розвитку суспільства й держави, що вимагає створення відданої їм еліти світового рівня. Викладання історичних курсів в закладах вищої освіти покликано не просто надавати молоді предметні знання, а й формувати системне мислення, ціннісні орієнтири, навички аналізу історичних колізій та виявлення причино-наслідкових зв'язків, вміння аргументовано відстоювати власну позицію та протистояти масовим маніпуляціям свідомістю. Недооцінка важливості виховання історією створює реальну загрозу отримати в найближчому майбутньому суспільство, яке «не знає собі ціну».

Література

1. Рюзен Йорн. Нові шляхи історичного мислення. – Львів: Літопис, 2010. – 358 с.
2. Нагорна Л. П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. / Л. П. Нагорна – Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 382 с. – С. 42.
3. Стасевська О. А. Експлікація аксіологічного аспекту концепту «історична пам'ять». Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – № 1(36), 2018. – Харків, Право. – С. 123–135.
4. Репина Л. П. История и память: историческая культура Европы до начала Нового времени Отв. ред. Л. П. Репина. – М.: Кругъ, 2006. – 768 с.
5. Барг М. А. Эпохи и идеи: Становление историзма. – Москва: Мысль, 1987. – 348 с.
6. Герасина Л. Н., Перевалова Л. В. Реформирование высшего образования в Украине / Знание. Понимание. Умение. – Москва: Изд-во МосГУ. – 2010. № 1. – С. 55–60.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 16 квітня 2019 р.)

Харків
«Право»
2019

УДК 008(477)
Д85

Редакційна колегія:
А. П. Гетьман (голова), *В. О. Лозовой*,
О. А. Стасевська, *О. В. Уманець*

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори

Д85 **Духовна** культура України перед викликами часу : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 квіт. 2019 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой, О. А. Стасевська, О. В. Уманець]. – Харків : Право, 2019. – 282 с.

ISBN 978-966-937-660-2

Збірка містить тези доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура України перед викликами часу», в яких висвітлені актуальні питання духовного життя сучасної України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

УДК 008(477)

ISBN 978-966-937-660-2

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Мартянова Т. В.	
Фольк-опера «Коли цвіте папороть» Є. Ф. Станковича у контексті розвитку української опери 2 пол. XX ст.	78
Мислович Н. М.	
Загрози маргінесу.....	81
Пивоваров В. М.	
Українська мова і культура в реаліях сьогодення	84
Понеділок А. І.	
Українська сім'я: проблеми і можливі шляхи їх розв'язання	87
Савченко Г. С.	
Симфонії В. Т. Борисова в контексті жанрової традиції	90
Сердюк О. В.	
Погляди Івана Дзюби на проблеми сучасної української культури	93
Сидорчук Т. А.	
Кліповість як пріоритетний спосіб сприйняття інформації «поколінням Z».....	96
Сімейкіна Н. М.	
Парадигма театральної умовності на українській сцені	99
Слюсаренко Т. О.	
Інноваційні підходи в бандурному виконавстві кін. XX–XXI ст.	102
Смоляк П. О.	
Театральна діяльність Настасівської «Просвіти» у 1930-х рр.	105
Смородська М. М.	
Інтерпретації соулу в українській естраді як втілення культурного діалогу	109
Смородський В. І.	
П. К. Луценко – фундатор Харківської фортепіанної школи	112
Стасевська О. А.	
Місія закладів вищої освіти у формуванні історичної культури	115
Стасевський Л. С.	
Аномія як фактор криміналізації молодіжної культури	119
Уманець О. В.	
Фаустіанська тематика як втілення культурної пам'яті	121
Ценко М. Б.	
Про моральну відповідальність юристів	124
Челомбітько Т. В.	
Природне право та моральні цінності як основа якісного управління в українському суспільстві	127